

O CTNOSTI UDATNÉHO, AKTIVNÍHO SRDCE A STATEČNÉHO ŽIVOTA

Rudolf Steiner

První ctnost: moudrost

[...] Čím moudřejšími se stáváme, tím více si toho přinášíme z dřívějších inkarnací do té současné, a jestliže se moudřejšími stávat nechceme a zmoudření z dřívějších inkarnací necháváme ležet ladem, pak přijde někdo, kdo nás od něj odřízne: Ahriman.

Nikomu než Ahrimanovi by nebylo milejší, abychom nezmoudřeli. Tu sílu [ke zmoudření však] máme. V dřívějších inkarnacích a v dobách, kdy jsme procházeli stavy dávného jasnozření, jsme si toho osvojili mnohem, mnohem více, než se domníváme. Každý by mohl zmoudřet mnohem víc, než zmoudří. Nikdo ať se nevymlouvá, že si do tohoto života nemohl mnoho přinést. Zmoudřet znamená vynést ven to, co si člověk osvojil v dřívějších inkarnacích, tak aby nás to v této inkarnaci naplnilo.

Druhá ctnost: odvážnost či statečnost

Jinou ctností je ta, kterou bychom mohli označit slovem (jež vytvořit není tak docela snadné) ctnost odvážnosti. Její duševní uzpůsobení je takové, že nezůstává vůči životu pasivní, ale tíhne k vynakládání sil. Ctnost odvážnosti vychází, mohli bychom říci, ze srdce. O člověku, který má tuto ctnost v běžném životě, můžeme říci: Má srdce na pravém místě. - A lze tak dobře vyjádřit i to, dokážeme-li nevyhýbat se zbabělé věcem, které od nás život žádá, ale sebrat se a zasáhnout tam, kde to je nutné. Jsme-li ochotni takovýmto způsobem uvést do pohybu svou aktivitu, zkrátka jsme-li stateční - výraz „statečný“ [*wacker*] je pro tuto ctnost také dobrý - pak máme ctnost statečného života. Mohli bychom také říci, že ctnost, spojenou se zdravým duševním životem, který dá v pravou chvíli vzniknout odvážnosti, jejíž absence s sebou v životě nese zbabělost, lze ve fyzickém průběhu života pěstovat jen na základě jistých orgánů. Tyto orgány, k nimž patří fyzické a éterné srdce, nejsou natolik dokonalé jako orgány, které slouží moudrosti; teprve se ubírají cestou proměny a v budoucnu se také změň. Mezi mozkem a srdcem je s ohledem na kosmický vývoj velký rozdíl. Představte si, že člověk projde branou smrti a prochází životem mezi smrtí a novým narozením. Jeho mozek je vůbec výtvorem bohů. Je prostoupen silami, které po přechodu člověka branou smrti v podstatě zcela odejdou a v příštím životě je mozek vybudován úplně znovu, včetně příslušných vnitřních sil, nejen jeho hmota. Tedy i příslušné vnitřní síly jsou nově vytvořeny. U srdce tomu tak není. V jeho případě se věc má tak, že fyzické srdce sice nepřetrvává, zato však přetrvávají síly, které v něm pracují. Tyto síly se vracejí do astrálna a do Já a existují dál i mezi smrtí a novým narozením. Tytéž síly, jež tlukou v našem srdci, budou tlouci i příště při naší nové inkarnaci.

To, co pracuje v mozku, je pryč a v příští inkarnaci se neobjeví, avšak síly, které tepou v srdci, budou v příští inkarnaci opět zde. Po- díváme-li se do hlavy, můžeme

řící: V hlavě působí neviditelné síly, jež skládají mozek. Jakmile však člověk projde branou smrti, jsou tyto síly odevzdány kosmu. Když ale slyšíme tlukot lidského srdce, slyšíme duchovní síly, které tu jsou nejen v této inkarnaci, ale budou žít i v té příští, protože procházejí smrtí a novým narozením.

Tyto věci nádherným způsobem tušila lidová duše. Proto klade takový důraz na cítění tepu srdce - nikoli snad proto, že by si tolik cenila fyzického srdečního tepu, nýbrž kvůli tomu, že podíváme-li se na srdeční tep člověka, pohlížíme na něco mnohem věčnějšího. Máme-li ctnost odvahy a statečnosti, můžeme na tuto statečnost vynakládat jen část jistých sil. Druhou část musíme vynakládat na orgány, které slouží jako orgány statečnosti. Jsou to orgány, pro které vždycky ještě musíme vynaložit část těchto sil. Nejsme-li nadáni statečností, nevytváříme-li si ctnost odvahy, poddáváme-li se, ustupujeme-li zbaběle před životem, odevzdáváme-li se tíži svého bytí, pak nemůžeme oživit síly, které se musí podílet na rozvíjení ctnosti odvahy a statečnosti.

Jestliže stojíme před životem zbaběle, zůstávají nečinné i síly, které mají tepat v našem srdci. Tyto síly jsou pak setbou pro Lucifera. Lucifer se jich zmocňuje a myje potom v dalším životě nemáme. Být zbabělý vůči životu znamená odevzdat Luciferovi spoustu sil, kterých se nám nedostane, když si v příští inkarnaci budeme chtít vybudovat srdce - tyto síly jsou vlastně orgánem, nástrojem statečnosti. Přijdeme pak na svět s defektními, nedotvorenými orgány.

Třetí ctnost: rozvážnost či umírněnost

Třetí ctností (ctností počítající s nejméně dokonalými orgány, jež získají podobu teprve v budoucnosti a zatím mají jen její zárodek) je ctnost, kterou lze nazvat rozvážností. Jistý odstín této ctnosti lze nazvat také umírněným životem. - Máme tedy tři ctnosti: moudrost, odvážnost neboli statečnost a rozvážnost. Rozvážnost bychom mohli nazvat rovněž umírněností.

Nerovněným ovšem může být člověk nejrůznějším způsobem. Nerovněný může být tím, že jí a pije nad míru; to je nejnižší druh nerovněnosti. Duševnost se pak cele odevzdává tělesné žádosti a člověk se zcela vyžívá ve svém těle. Vezmeme-li však svou žádost do vlastních rukou, poručíme-li přímo svému tělu, co smí a nesmí dělat, pak jsme rozvážní, můžeme říci také umírnění či střídmi. Díky této umírněnosti si pak uchováme v náležitém pořádku i síly, které mají spolupůsobit na tom, abychom v příští inkarnaci příslušné orgány nevydávali napospas Luciferovi. Neboť ty síly, které vynakládáme, odevzdáváme-li se životu ve vášních, vydáváme Luciferovi napospas. Nejhorší je, když nás vášně uvádějí do stavu opojení, když se cítíme blaženě v bezmyšlenkovitém snění a sladké dřímotě.

Tam, kde ztrácíme svou rozvážnost, odevzdáváme vždy síly Luciferovi. Ten si je vezme, ale vezme nám s nimi i síly, které potřebujeme k procesům dýchání a trávení; nepřestujeme-li ctnost umírněnosti, znovu sem přijdeme se špatnými dýchacími a trávicími orgány. Ti, kdo se rádi nechávají strhávat žádostmi a oddávají se vášním, jsou kandidáty na úpadkové lidi budoucnosti, kteří budou trpět všemožnými vadami fyzického těla.

Lze říci, že ctnost rozvážnosti je odkázána na ty nejméně dokonalé orgány člověka, na orgány, které jsou v počátečním stadiu vývoje a musí se ještě podstatně přeformovat. Podíváme-li se na naše orgány trávení a na vše, co s nimi souvisí, musíme, máme-li je uvést do pohybu, použít Já, astrální tělo, éterné tělo a fyzické tělo. Přejdeme-li k orgánům, které jsou nástrojem statečnosti, má se věc poněkud jinak. Tehdy zůstáváme svým Já víceméně venku, volně se v něm pohybuje, a do

fyzického těla vstupuje jen naše astrální a éterné tělo. A přejdeme-li dokonce ke ctnostem, jež shrnujeme pojmem moudrost, ponecháváme si volně venku Já a astrální tělo. Neboť tím, že stále více moudříme, organizujeme si astrální tělo, dostáváme ho stále více do svých rukou. Podstatné je právě to, že při moudření přetváříme astrální tělo v duchovní svébyty a s fyzickým tělem zůstává spojeno jen tělo éterné. A zatímco jsme během bdění s ohledem na ostatní tělo velmi silně spojeni s astrálním a fyzickým orgánem, v případě mozku si nejvíce udržujeme stav, v němž jsme ve spánku. Pro mozek proto nejvíce potřebujeme fyzický spánek. Neboť bdíme-li, jsme svým Já a astrálním tělem také mimo mozek a ona [*tj. Já a astrální tělo*] se pak musí sama v sobě nejvíce namáhat, aniž by měla oporu ve vnějším orgánu. [...]

Statečnost a rozvážnost mají význam pro budoucí inkarnace

Viděli jsme, že odvaha a rozvážnost vstupují do orgánů a že jsou tím orgány připravovány pro příští inkarnaci. Stejně tak se na budoucí život rozšiřuje mravnost, naplňujeme-li se duchovností. Na uplynulé inkarnace dopadá záře dvou ctností: moudrosti a spravedlnosti. Záře statečnosti a rozvážnosti však dopadá na inkarnace budoucí. Přejde doba, kdy bude člověku jasné, že se vrhá Ahrimanovi do chřtánu, uzavírá-li se vůči spravedlnosti a moudrosti. To, co bylo jeho v dřívějších inkarnacích, co náleželo božskému světu, by předhodil Luciferovi v tom, co uskutečňuje v životní nerozvážnosti či zbabělosti. Síly, které uchvátí Lucifer, nám budou při výstavbě těla v příštím životě odebrány.

Moudrost a spravedlnost nemůžeme rozvíjet, aniž bychom se, jak již bylo naznačeno, stali sobeckými. Nespravedlivý může být jen ten, kdo je sobecký. Jen ten, kdo je sobecký, může chtít zůstat nemoudrý. Moudrost a spravedlnost nás vedou nad nás samotné a činí z nás články organismu celého lidstva. Statečnost či chrabrost nebo odvaha a rozvážnost nás v jistém ohledu rovněž činí takovýmto článkem; jen tím, že prožíváme odvahu a rozvážnost, že s nimi trávíme život, se staráme o to, abychom se v budoucnu začlenili do lidstva se silnější ústrojností. [...]

Uvidí-li člověk ctnost statečnosti a ctnost odvahy v pravém světle, ponese zvláštní plody také dětská pedagogika. Tam, kde jsou vychovávány děti, musí být tyto ctnosti individuálně zohledňovány, a to tak, že děti znovu a znovu vedeme k tomu, aby se života chápaly statečně, aby se nebály všeho možného, všemu možnému neuhýbaly a aby k životu přistupovaly s rozvážností a umírněností a postupně se zbavovaly svých vášní. Tím můžeme učinit pro dětskou výchovu nesmírně mnoho. Tyto věci budeme v dalším průběhu duchovněvědeckých úvah stále více rozpracovávat. [...]

Čím dál víc musíme dospívat k tomu, abychom si při pohledu na svět skutečně uvědomovali, že všude kolem nás, ve všem, co žije a působí, je něco nadsmyslového - nejen v tom, co vidí naše oči, ale i v tom, co může vnímat rozum vázaný na mozek. Všude jsou duchovní síly, za každým jevem, za jevem duhy, za pohybem ruky atd. Když budete číst cyklus přednášek, který jsem na přelomu loňského roku proslouval v Lipsku zjistíte, jak Kristův impuls působil skrze mystérium Golgoty, že Kristus žije v těch nejdůležitějších záležitostech lidstva, nejen v tom, co lidé věděli. Svářili se například kvůli dogmatům, zatímco se však svářili, Kristův impuls pronikal do života a způsoboval to, co se mělo stát.

Panna orleánska a Kristův impuls

Vezměme si postavu Panny orleánské. Prostá pasačka vstupuje do vývoje Evropy. A vstupuje do něj zvláštním způsobem; v její duši totiž žijí nejen síly, které v sobě člověk obvykle mívá; v této osobnosti působí Kristův impuls a svou mohutnou silou ji oživuje a nese. Lze říci, že se ve své době stala ztělesněním Kristova impulsu samotného. To bylo možné jen díky tomu, že v ní Kristův impuls dostal prostor.

Víte, že svátek Vánoc slavíme v době, kdy je síla slunce nejmenší, v nejhlubší temnotě zimního období, protože se tu můžeme přesvědčit, že vnitřní, duchovní světlo má největší intenzitu.

Staré pověsti nám vyprávějí, že v čase Vánoc trvajícím až do 6. ledna lidé procházeli něčím zcela zvláštním, protože tehdy je život Země a její vnitřní síly nejsoustředěnější. Lidé, kteří k tomu mají vloh, v tomto čase skutečně prožívají duchovní síly v zemských silách. O tom nás zpravuje nespočet pověstí. Nejlepší dobou k tomu je třináct dní před 6. lednem.

Panna orleánská strávila těchto třináct dní ve zvláštním stavu, ve stavu, kdy její duše ještě nebyla vnímavá pro vnější svět. Je podivuhodné, že doba, kdy matka nosila Pannu orleánskou ve svém lůně, spadala do období Vánoc roku 1411. Narodila se 6. ledna, tedy poté, co v těle matky strávila oněch třináct dní. Než se poprvé nadechla, než fyzickými očima spatřila fyzické světlo, prožívala během těchto třinácti dní pozemský svět ve spánku, který člověk prožívá, než vstoupí do fyzického světa. Upozorňuji zde na jednu nesmírně důležitou věc, která ukazuje, jak je svět řízen ze spirituálních sfér, jak je to, co se navenek děje ve fyzickém světě, řízeno silou duchovního světa a jak duchovní svět plyne pod fyzickým děním.

V nynější době tak musíme pomocí duchovní vědy stále vědoměji překlenovat propast mezi fyzickým a duchovním [světem]. V jedné oblasti to děláme pro život, když si uvědomíme, že právě v našem hnutí jsou síly těch, kteří s ním během svého pozemského života spojili duši i tělo a prošli již branou smrti. Podíváme-li se na druhý břeh řeky, kde jsou činní, a cítíme-li se s nimi jako jeden celek, zaměříme-li na ně své myšlenky, pak to činíme s plným vědomím, s vědomím, že si osvojujeme pomocí duchovní vědy.

Víme, že jsme nejživějším způsobem spjati s těmi, kdo prošli branou smrti, a víme o nich jako o těch nejlepších silách mezi námi. Dokážeme-li to učinit či takto myslet, pohlédneme na život jako na pole určené k osetí. Mezi tím, co sami vysazujeme, vidíme všude rostliny, které raší, aniž jsme jim to sami umožnili. A tehdy můžeme vědět: Tyto rostliny vysazují ti, jimž je dopřáno být ve světě ducha, ti, s nimiž se cítíme spjati, s nimiž se stáváme jedním celkem.

Právě lidské bratrství i s těmi, kdo již nenesou fyzické tělo, bude charakteristickým znamením tohoto hnutí a všech, kdo se cítí být jeho články a do budoucna se k němu počítají. Jiné společnosti, postavené jen na tom, co je pozemské, odklidí leckteré bariéry mezi lidmi. Avšak bariéry mezi živými a mrtvými budou víc a víc odklizeny hnutím sjednocujícím ty, kteří se chtějí sjednotit ve znamení duchovní vědy. To nesme všichni ve svých duších a jako přetrvávající cit přijmeme právě onen charakteristický znak, spojující nás s duchovním hnutím, jež se nám stalo drahým.